

Jan Polman (L) & Hugo van Bijsterveld (R)

Hein van Iersel

Goed gebruik van kettingzaag... een zaak van levensbelang!

Winter en het vroege voorjaar zijn het uitgelezen moment om je als groenkeeper bezig te gaan houden met onderhoud aan bossen en andere houtopstanden. Voorwaarde is natuurlijk dat je apparatuur en opleidingen om met de benodigde machines om te gaan in orde zijn. En eigenlijk zou iedere (professionele) gebruiker van een kettingzaag een gedegen opleiding moeten hebben om met de waarschijnlijk gevaarlijkste tuin- en parkmachine die er is, om te gaan. Om de belangrijkste punten rondom het gebruik van een kettingzaag en de veiligheidsprocedures rondom een kettingzaag nog eens te memoreren hebben we een afspraak gemaakt met Hugo van Bijsterveld van Husqvarna en Jan Polman van IPC Groene Ruimte Arnhem, om puntsgewijs het gebruik van de motorzaag behandelen.

Stap 1: De juiste machine?

Het vellen van een boom hebben we voor het gemak teruggebracht tot een aantal overzichtelijke stappen. Die variëren van de keuze van de benodigde machine tot de uiteindelijke velling. Hugo van Bijsterveld: "Over de keuze van machines is in algemene termen heel veel te zeggen. De meest gemaakte 'fout' die wij in de praktijk zien, is dat mensen top-handle

machines, die met een foute benaming ook wel eens snoeizaag of eenhandszaag worden genoemd, gebruiken als een gewone kettingzaag." Volgens Van Bijsterveld ben je als gebruiker van deze machine snel geneigd om de machine met een hand te gebruiken en dat mag onder geen beding. Een ander nadeel is dat je deze machine die eigenlijk bedoeld is om mee naar boven in een boom te

nemen weliswaar lichter zijn, maar ergonomisch zo is geconstrueerd dat ze zwaarder zijn om mee te werken. Om diezelfde reden is ook de controle minder goed. Polman van IPC Groene Ruimte: "Over de bladlengte en motorinhoud is weinig te zeggen. Als je heel veel grote bomen moet vellen zul je meer power en bladlengte willen, maar voor de gemiddelde golfbaan zal dit niet relevant zijn."

Stap 2: Veiligheidsuitrusting is voor het restrisco

Oké, je hebt een machine gekocht en wil aan de slag. De belangrijkste vraag is dan natuurlijk wat je doet om risico's te beperken. Volgens Polman en Van Bijsterveldt is het daarbij belangrijk om te realiseren dat een veiligheidsuitrusting weliswaar heel belangrijk is, maar eigenlijk alleen dient om een restrisco weg te nemen.

Veilig werken begint bij twee zaken, namelijk: goed onderhoud en een goede opleiding. Iedere greenkeeper zou eigenlijk bij IPC Groene Ruimte of een ander opleidingscentrum een opleiding moeten volgen in het gebruik van motorzagen.

slijpmal

Stap 3: Persoonlijk betekent echt persoonlijk

Het is al gezegd: een motorzaag is de meest gevaarlijke tuin- en parkmachine. Iedere andere machine waarmee je met een totaal onbeschermd draaiende ketting werkt, zou zonder pardon uit de markt genomen worden.

Er is dan ook geen enkele machine met een zo uitgebreid persoonlijke veiligheidsuitrusting. Een complete uitrusting bestaat uit:

Broek: Doorgaans voldoet een broek uit veiligheidsklasse 1. Voor een zaagbroek is verder nog belangrijk dat deze geen absolute garantie geeft en dat je wassvoorschriften goed moet opvolgen. Onoordeelkundig wassen kan ertoe leiden dat de vezels die de draaiende ketting moeten (ver)stoppen minder sterk worden.

Schoeisel: Vaak dragen gebruikers van een kettingzaag gewone veiligheidschoenen. Maar eigenlijk zou een schoen

met wreefbescherming geen punt van discussie mogen zijn.

Andere belangrijke punten zijn een stalen neus en een stevig profiel.

Handschoenen: Ook handschoenen zijn een onderdeel van de veiligheidsuitrusting waar bijna altijd op bezuinigd wordt. Stratenmakershandschoenen of goedkope werkhandschoenen voldoen niet. Wat je nodig hebt zijn een soepele leren handschoenen die de doorbloeding van je handen en dus de controle over je machine op peil houden.

Helm en oorbescherming: Een helm met geïntegreerde oorbeschermers en gezichtsbeschermers is een belangrijk onderdeel van de uitrusting. Controleer de helm geregeld op deuken en krassen en accepteer geen stickers die de kwaliteit van het kunststof aan zouden kunnen tasten. Voor plaatsen waar geen gevaar is van boven zijn er ook setjes die bestaan uit een gezichtsbeschermers en oorbeschermers.

Werkjas: In principe kan iedere kwalitatieve werkjas voldoen. Een jas met een verlengd rugpand in felle goede opvallende kleuren is echter geen luxe.

Stap 4: Continu onderhoud voor betere prestaties

De veiligheidsuitrusting op de machine zullen we op deze plaats niet behandelen. We zullen dit verhaal beperken tot het continue onderhoud dat tijdens het werk nodig is en het geheim achter prettig en productief werken met de kettingzaag.

Wat betreft slijpen geldt de regel dat je moet slijpen als dat nog niet nodig is. Op die manier kost het relatief weinig tijd en werk je gegarandeerd altijd met een scherpe machine. Gemiddeld slijp je eens per tank of eens per twee tanken.

Husqvarna heeft voor het slijpen van de ketting een speciale slijpmal ontwikkeld waarmee je snel de beitels en eventueel ook de afstandhouder kunt slijpen. De beitels is dat stukje van de ketting die in het hout zaagt. De afstandhouder op zijn beurt bepaalt de diepte van de snede.

Als je de ketting slijpt, controleer dan ook altijd het rollen van de ketting. Zeker bij een lichte machine kan een te strakke ketting veel power wegnemen. Tot het continue onderhoud hoort ook

luchtfilter

het controleren van de kettingsmering. Het is een goede gewoonte om iedere keer dat je tankt ook kettingolie bij te vullen.

Stap 5: 10 uur onderhoud

Naast het continue onderhoud is het iedere 10 uur ook belangrijk om de machine wat beter na te kijken. Dat gebeurt doorgaans iedere 10 uur. Deze kleine onderhoudsbeurt bestaat uit een grondige reiniging, het afbramen van het blad met een platte vijl en het controleren en zonodig schoonmaken van het luchtfilter.

Doorgaans doe je dit met luchtdruk en zeker niet met benzine of nog erger met tweekt.

Stap 6: Brandstoffen en olie

Bijna alle motorzagen werken met tweekt. Het grote nadeel hiervan is dat je relatief veel schadelijke stoffen het milieu inpompt.

Om deze uitstoot te verminderen zou je kunnen werken met alkylaar-brandstof. Deze brandstof die onder de merknamen Aspen of MotorMix verkocht wordt is relatief duur, maar zou minder slijtage bij de gevoelige machine veroorzaken. Alkylaar-brandstof veroudert daarnaast niet zo snel als gewone tweekt. Voor kettingzaagolie kiezen veel gebruikers een biologische afbreekbare versie. Niet onlogisch als je je realiseert dat kettingolie bijna linea recta de natuur ingeblazen wordt.

Stap 7: De boom kan om

Eindelijk staan we voor de boom in kwestie. We kunnen gaan zagen. Voordat je begint te zagen begin je met inschatten van de situatie. Waar moet de boom neervallen en hoe is de boom gegroeid.

Ook dit is een kwestie van ervaring. Als je weet waar de boom mag vallen kun je gaan zagen.

Je begint altijd met de valkerf. De valkerf bestaat uit een horizontale zaagsnede, de zool en een schuine zaagsnede: het dak. De beide zaagsnedes moeten bij elkaar samenkomen in een punt en precies in de goede richting wijzen. De valkerf is doorgaans 20% tot 25% van de diameter van de boom.

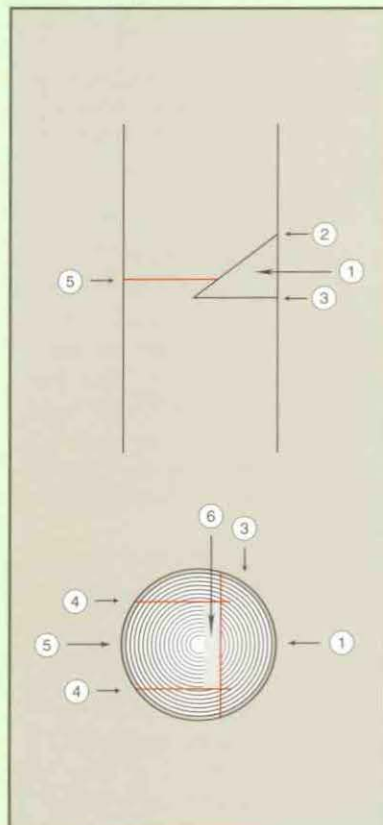
Na de valkerf maak je iets hoger dan de horizontale zool de zogenaamde spintsnede. Deze hoeft niet dieper te zijn dan 10% en zorgt ervoor dat het jonge levende en dus vaak taaie spinhout geen risico oplevert bij het uiteindelijke vallen. In een lijn met de spintsnedes en exact parallel aan de valkerf ga je vervolgens verder met de valsnode.

Om de boom uiteindelijk te laten vallen kunnen we een aantal hulpmiddelen inzetten. Allereerst is dit een velhevel of valwig. Deze kun je in de valsnode staan of duwen om de boom extra hefboom te geven. Je kunt de boom ook helpen met een lier. Veel greenkeepers zijn geneigd

om dit met een tractor te doen. Maar in het algemeen geeft een lier meer controle. Als het goed is moet de boom nu de juiste richting in vallen. Stap daarbij op het goede moment van de boom weg. Een stam kan altijd wegdraaien of opspringen met alle gevaren van dien. Als de boom ligt kun je aan het zaagbeeld zien of je het goed hebt gedaan. In het ideale geval zie je een perfect evenwijdige breuklijst op de stobbe.

Maar onthoud in ieder geval dit: een goede houtzager word je niet zomaar. Dat heeft veel tijd en praktische ervaring nodig.

Met dank aan Jan Polman van IPC Groene Ruimte en Hugo van Bijsterveldt van Husqvarna.

valkerf

spintsnede

velsnede

Legenda

- 1. valkerf
- 2. dak (schuine zaagsnede)
- 3. zool (horizontale zaagsnede)
- 4. spintsnede
- 5. velsnede
- 6. breuklijst